

ORAH je prva stranka s ozbiljnim i strateški promišljenim prijedlogom kulturne politike

PIŠE Branimira Lazarin

Održivo i neodrživo u kulturi

ORAH-ov cilj je vratiti kulturi društvenu relevantnost, a eksplicitni iskorak iz prakse dosadašnjih politika uključuje i prijedlog radikalne promjene sistema upravljanja institucijama

ORAH (Održivi razvoj Hrvatske) je, pompozno ali točno, prva stranka u povijesti suvremene Hrvatske koja je u strateškom smislu ozbiljno pristupila problemu kulturne politike, što je nedavno u Zagrebu predstavila dokumentom 'Kultura i baština u službi održivog razvoja'. Kad kažemo 'u strateškom smislu' mislimo, za razliku od tretmana uobičajene teorijske beskorisnosti, na sistem praktične izvedivosti predloženih promjena kulturne politike koju ORAH temelji na odličnoj analizi osnovnih aspekata.

Aktualnost od 0,49 posto državnog budžeta za kulturu potvrđuje kulturu kao malen i neambiciozan, ali visokoinstitucionaliziran sektor u kojemu dominira svaka tradicionalnost forme. Od tih poznatih činjenica kreću autori ORAH-ovog Prijedloga javne politike kulture. Racionalno i logično, orahovci su se u izradi dokumenta oslonili na profesionalna iskustva i radove domaćih stručnjaka (SANJIN DRAGOJEVIĆ, DAVOR MIŠKOVIĆ, DEA VIDOVIĆ, EMINA VIŠNIĆ), uz reference na EU dokumente i dokaze takozvane dobre europske prakse.

Prijedlog kulturne politike predstavili su članica predsjedništva stranke MARINA BITI, član radne grupe NENAD RIZVANOVIĆ i vanjska suradnica Emine Višnić, uz 'prvog čitatelja' ili javnog komentatora dokumenta SERGEJA PRISTAŠA koji se, recimo odmah, s dijagnozom, stavovima i ciljevima orahovaca u potpunosti složio.

ORAH kulturi pristupa 'sistemski i horizontalno'. Jamac takvom pristupu je ujedno temelj njihova dokumenta – dubinska analiza kulturnog sektora kao krajnje zapuštenog niza institucija. Bez suradnje s izvaninstitucionalnim sektorom, s ignorancijom sistema međunarodne suradnje, u kojemu se zaštita baštine preferira umjesto ulaganja u nju; sek-

tora u kojemu je kultura i, posebno umjetnost, marginalizirana u obrazovnom sistemu.

ORAH-ov cilj je, ukratko, vratiti kulturi društvenu relevantnost kroz proces koji se 'ne fokusira na specifične probleme i potrebe unutar pojedinih kulturnih djelatnosti, već pokušava detektirati one točke iz kojih se može djelovati tako da se uvedu strukturne promjene koje će imati pozitivne dugoročne učinke'.

ORAH-ov eksplicitni iskorak iz prakse dosadašnjih politika zato je prijedlog radikalne

U ORAH-ovom dokumentu posve se prešućuje ideološka legitimacija. Možda logično, kad se uoči da je temelj njihove javne politike kulture prevladavajući (inače, neskriveno neoliberalan) stav EU-a gdje se kultura misli kao 'četvrti stup održivog razvoja'

promjene sistema upravljanja institucijama. Jasan odmak od izravnosti političkog odlučivanja o kadroviranju i financiranju u kulturi tako da se od političke platforme Ministarstva kulture postupno, u etapama, dođe do autoriteta zasebnih nezavisnih tijela. Princip postupnih promjena primijenio bi se i kod participativnog upravljanja institucijama, gdje bi surađivale lokalna vlast i novostvorene kulturnjačke inicijative. Modeli takvih promjena su realni jer, osim što dobro djeluju u nekim europskim državama, ORAH nudi četverogodišnji raspored taktičkih koraka s dinamikom specifičnosti svake institucije.

ORAH nije za destrukciju postojećih institucija nego za njihovu lucidniju iskoristivost, što podrazumijeva rez u distribuciji sredstava za institucionalni i izvaninstitucionalni pogon. Takva promjena ima smisla jedino ako se, naravno, poveća produktivnost, odnosno kulturna proizvodnja. ORAH zato snažno zagovara veće ulaganje u umjetnički razvoj, veća sredstva za umjetničku produkciju nego za (pojedinačnu, nacionalnu) reprezentaciju, kao što je aktualan slučaj. Upozorava na vezu obrazovanja i kulture koja trenutno ne postoji, jer se 'niti jedno od dva nadležna ministarstva uopće ne bavi takvom sektorskom sinergijom'. ORAH također, u smislu upravljanja institucijama, upozorava na zanemarenu kategoriju centara za kulturu koja bi u njihovom rješenju trebala prerasti u formu društvenih centara kao mjesta za intersektorske suradnje. U tom poslu preinake institucija važno bi mjesto imao, po shvaćanju ORAH-a danas zapušten ili krivo primijenjen, kulturni menadžment.

Prijedlog kulturne politike predstavila je, između ostalih, Marina Biti (Foto: PIXSELL)

A prefiks orahovske 'održivosti razvoja' u kulturnoj politici distinktivan je na dvije razine: odnosu kulture prema tržištu i prema vlastitoj baštini. Na obje je razine potrebno primijeniti kohezivni, balansni model 'primjerenog odnosa'. Primjerice, uz svjesnost o intrinzičnosti kulture istovremeno treba voditi računa o prisutnosti kulture u gospodarstvu na način 'ekonomike kulturne politike' ili modela u kojemu ekonomija neće dominirati ili manipulirati kulturom, nego će kultura (u vidu kulturnih industrija, kulturnog turizma) doprinijeti u razumnoj mjeri. Posebno je zato osjetljiv pristup prema kulturnom turizmu, koji mora biti 'održiv' na način prioritete koristi lokalnoj zajednici. Odnos prema kulturnoj baštini treba posve mijenjati jer se, primjerice, '2014. godine u zaštitu kulturnih dobara uložilo oko 22 posto ukupnog proračuna za kulturu, od čega je trećina za administraciju i upravljanje, uglavnom za Hrvatski restauratorski zavod, a najviše u zaštitne radove na nepokretnim spomenicima kulture'. Pritom je 'manje od tri posto sredstava programa namijenjeno kulturnoj baštini 20. stoljeća', što ORAH namjerava promijeniti u ime prosvijećenog korištenja ukupne kulturne baštine.

ZAKLJUČNO, upadljiv je diskurs ORAH-ovog dokumenta gdje se posve prešućuje, odnosno isključuje ideološka legitimacija ili otvorenost političkog opredjeljenja. Možda logično, kad se uoči da je temelj njihove javne politike kulture prevladavajući (inače, neskriveno neoliberalan) stav EU-a gdje se kultura misli kao 'četvrti stup održivog razvoja'. Postamenti ORAH-ovog dokumenta su, također, termini suvremenog kulturnog menadžmenta u oprekama. 'Kulturni funkcionalizam' umjesto 'kulturnog difuzionizma', 'kulturna demokracija' umjesto 'demokratizacije kulture' (S. Dragojević). Opća mjesta profesionalizacije europske kulture koju podcrtavaju 'tri osnovna instrumenta kulturne politike: planiranje, regulativa i financiranje' (S. Dragojević).

Znakovit je, konačno, citat TERRYJA EAGLETONA ('Ideja kulture', 2002.) uz koji orahovci elaboriraju materijal kulturne politike kao, ipak, znak svoje političke pozicije: 'Postmoderna kultura je besklasna jer je konzumerizam besklasna, no potrošnja besklasne kulture danas sve više postaje obilježje srednje klase.'

Dakle ORAH se i politikom javne kulture ne udaljava od kursa lijevoliberalne stranke srednjoklasnog fokusa, kojoj ova Eagletonova konstrukcija primjerice nije problematična. Ljevijska politička opcija, naime, po definiciji ne vjeruje 'besklasnom konzumerizmu' i mnogo pažljivije barata terminima 'elite u kulturi' nego europski kulturni menadžment. Eto, makar kao prilog diskusiji oko ORAH-ovog Prijedloga, koja na njihovoj internetskoj adresi traje još nekoliko tjedana. ■

